

cumhuriyet ilahiyat dergisi 20, sy. 1 (Haziran 2016): 309-364

cumhuriyet theology journal 20, no. 1 (June 2016): 309-364

✿ Hakemli Araştırma Makalesi / Peer-reviewed Research Article ✿

Mehmed Fazlullah es-Sivâsî'nin

el-İtidâl fî Muhabbeti'l-Âl Adlı Mesnevîsi

Mahmad Fadlullah al-Sivâsî's Mathnawi Named

al-Itidâl fi-Mohabbati'l-Âl

Fatih Ramazan Süer*

ÖZ

Mehmed Fazlullâh es-Sivâsî, Türk siyâsî ve ictimâî tarihi açısından önemli olduğu kadar Türk Edebiyatı tarihi açısından da önemli bir isimdir. Osmanlı'nın son dönemlerini ve Cumhuriyet'in ilk yıllarını idrak eden Mehmed Fazlullâh, Türkiye'nin farklı şehirlerinde öğretmenlik mesleğini icra etmiş, memleketin necat bulmasında önemli kararların alındığı Erzurum Kongresine Sivas delegesi olarak katılmış önemli bir zattır. Onun, bu özelliklerinin yanısıra edebî kişiliği de

ABSTRACT

Mahmad Fadlallah al-Sivâsî as well as important in terms of political and social history of Turkey, he is also is an important person for Turkish literature. Realizing the late Ottoman period and the first years of the republic, Mahmad Fadlullâh, is a momentous person who taught in many different cities of Turkey and participated in Erzurum Congress -where there have been made decisions for development and prosperity of the country-as delegate of Sivas. That the

* Yrd. Doç. Dr., Hakkâri Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk – İslam Edebiyatı Anabilim Dalı.
Assistant Professor, University of Hakkari, Faculty of Divinity, Department of Islamic History and Arts, Department of Turkish – Islamic Literature.
Hakkari/Turkey (ramazansuer_58@hotmail.com).

♦ *cumhuriyet ilahiyat dergisi*'nde yayımlanan makaleler, en az iki hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik değerlendirilmesine tabi tutulur. Ayrıca intihal içermediği özel bir yazılım kullanılarak kontrol edilir.

♦ *cumhuriyet theology journal* uses double-blind review fulfilled by at least two reviewers. In addition, all articles are checked by means of a program in order to confirm they are not published before and avoid plagiarism.

ön plandadır. Kaleme almış olduğu eserler vesilesi ile Divan Edebiyatının son müellifleri arasında yer almıştır. Birçok eser kaleme alarak velûd bir müellif olduğunu göstermiştir. Bu eserlerden biri, Hz. Peygamber'in ehl-i beytine duyulan sevginin dile getirildiği *el-İtidal fî-Muhabbetü'l-âl* adlı eserdir. Bu makalede mezkûr eser tanıtılarak eserin tam metni ilim âlemine sunulacaktır.

ANAHTAR KELİMELER: Mehmed Fazlullah es-Sivâsi [Moral], *el-İtidal fî-Muhabbeti'l-âl*, ehl-i beyt.

literary personality of these features, as well as the foreground. By the pieces he indited he took part in the last authors of Divan Literature. Wrote many pieces, he has shown that he is a prolific author. One of these works *al-Itidal fî-Mohabbati'l-Âl* which expresses the love to ahl al-beyt. In this article, the aforementioned work will be presented to the realm of science by introducing full text of the work.

KEYWORDS: Mahmad Fadlallah al-Sivâsi [Moral], *al-Itidal fî-Mohabbati'l-Âl*, Ahl al-bayt.

SUMMARY

Mahmad Fadlallah al-Sivâsi is an important figure in Turkish literature as well as being an important person in terms of political and social history of Turkey. He was an important person, who experienced the late period of Ottoman Empire and the first years of Turkish Republic, worked as a teacher in several cities of Turkey and joined to Erzurum Congress as a Sivas delegate in which some important decisions for the salvation of the country were taken. Besides his historical personality, his literary personality also comes to the fore. The author who was among the latest representatives of Divan Literature with the works he wrote proved himself as a prolific author by writing lots of works. *al-Itidal fî-Mohabbati'l-Âl*, in which the necessity of moderation in the love to Ahl al-Bayt was expressed, is one of his first works. This work which is composed of 535 couplets is the longest one among his existing works. Published in 1911 in Aleppo, the work comprises two parts as introduction and the main body where the basic subject was handled. In the introduction part bearing the title "Ifade-i Meram", Mahmad Reshad V. who was the 35th Sultan of Ottoman Empire and the 114th caliph of Islam was highly praised. That Sultan Mahmad Reshad ruled the country in justice and protected Islam was mentioned and it was noted that the Sultan must be prayed for his qualities in this part. After the Introduction comes the part, in which the main topic is dealt, with Basmala (The name of Allah). This

part begins with a couplet expressing thank to Allah and praising his lover Prophet Mohammad (PBU). *al-İtidâl fî-Muhabbeti'l-Âl* is based on the concepts “tawalla” (Loving Ahl-al Bayt and those who love them) and “tabarra” (Not loving those who do not love Ahl-al Bayt). On the other hand, he noted that the same love and respect for Ahl-al Bayt must be shown to the companions of the Prophet without exception, saying they were not different from the members of Ahl-al Bayt. Here, the author mostly mentions about Muawiya b. Abu Sufyan – prophet Momammad’s (PBU) brother-in-law- and highly praises his qualities. The event in which Hussain and his followers who did not obey Yezid b. Muawiya were made martyr is one of the saddest events in history of Islam. That event causing an untreatable wound in the hearts of Muslims has mostly been handled in the works of Turkish Literature either as a part or in a way to be a subject by itself in individual works. Mahmad Fadlallah dealt Karbala Event in this work as well. Besides noting that he was quite overwhelmed by sorrow when the name of Hussain passed, he also cursed those who were responsible for this upsetting event for their being deprived of Allah’s forgiveness and mercy. The work ends with giving such several advices to readers as Ahl-al Bayt and the companions of the Prophet must always be remembered with respect and appreciation, hatred should be felt for the sake of Allah, and the the love for Ahl-al Bayt ought to be in moderation. In this article, the mahtnawi named *al-İtidâl fî-Muhabbeti'l-Âl* by Mahmad Fadlallah al-Sivâsî is unveiled and the full text of the work is presented.

1. Mehmed Fazlullah’ın Tarihî ve Edebî Kişiliği

Mehmed Fazlullah, eldeki kaynakların¹ verdiği bilgilere göre, 14 Mart 1876’da Sivas’ta doğmuştur. Sivas’ın önemli şahsiyetlerinden olan Mehmed Fazlullah’ın dedesi Mûr Ali Baba (ö. 1299/1882) ve babası Abdülkadir Gulâmî (ö. 1303/1886) de Sivas’ın yetiştirdiği önemli şahsiyetler arasında yer alır. İlk eğitimini dedesinden alan Mehmed Fazlullah, sekiz

¹ Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Şairleri* (Sivas: Sivas Halk Evi Yayını, 1948), 131-166; İbrahim Olcaytu, *Folklor Defteri II* (1907-1945), (Hazırlayan: Sadık Perinçek) (Ankara: Kalan Yayınları, 2001), 230-240; İbrahim Arslanoğlu, *Sivas Meşhurları I* (Sivas: Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2006), 330-332; Âlim Yıldız, *Sivaslı Şairler Antolojisi* (İstanbul: Sivaslılar Vakfı, 2003), 50-52.

yaşındayken dedesini, 10 yaşındayken de babasını kaybetmiştir. Küçük yaşta hamûlerini kaybetmesine rağmen ilk ve orta tahsillerini başarıyla tamamlayıp medrese tahsiline devam ederek icazet almıştır.

Medrese tahsilinden sonra memleketin çeşitli eğitim kurumlarında (Amasya, Tokat, Mardin, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Şarkî Karahisar (Şebinkarahisar) İdadileri, Sivas Sultanisi) 35 yıl Türkçe, Arapça, Farsça, edebiyat, felsefe, mantık, resim ve hıfzu's-sihha (sağlık) dersleri okumuştur. Fazlullah Efendi'nin memlekete hizmeti sadece eğitim kurumlarıyla sınırlı kalmamış; Kahramanmaraş'ta, Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin (Kızılay) başkanlığını yapmış, Sivas'ta, *İrâde-i Milliye* ve *Gâye-i Milliye* adlı gazetelerin yayımlanmasında katkıları olmuştur. Her şeyden önemlisi görev yaptığı yerlerde halkla yakın ilişkiler kurarak, özellikle cuma günleri verdiği vaazlarla eğitim konusunda, siyasî ve toplumsal konularda halkı bilgilendirmiştir (Olçaytu 2001: 99).

Mehmed Fazlullah, Erzurum Kongresine Sivas delegesi olarak katılmıştır. Haddizâtında, Fazlullah Efendi, yukarıda sayılan ifâ ettiği görevlerinden ziyade bu icrâsı ile tanınmıştır. Kongrede sık sık söz almış gündeme dair değerlendirmelerde bulunmuştur. Verdiği bir önergede; dinsiz ve ahlaksız milletlerin yaşayamayacağını, bütün vatandaşların ve askerlerin İslam'ın şartlarına uymaları gerektiğini, başa gelen felaketlerin din konusundaki eksikliklerden kaynaklandığını² belirterek memleketin felâha ermesi noktasında İslamiyet'in elzemiyetini dile getirmiştir. Fazlullah Efendi, din konusundaki hassasiyetini, Cumhuriyet'in ilanı münasebetiyle yazıp Mustafa Kemal Atatürk'e gönderdiği bir manzumesinde "Cumhuriyet güzeldir *Kur'ân* olursa düstür" (Aşkun 1948: 133) diyerek de belirtmiştir.

1935 yılında, dedesi Mûr Ali Baba'nın ismine nisbetle "Moral" soyadını alan Fazlullah Efendi, 23 Nisan 1942'de, 66 yaşında, vefat etmiştir. Cenazesi, Sivas'ta dedesinin ve babasının kabirlerinin bulunduğu, Mor Ali Baba Cami haziresine defnedilmiştir.

² Önergenin tam metni için bk. A. Necip Günaydın, *Erzurum Kongresine Katılan Sivas Vilayeti Delegeleri* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2002), 94.

Şiirlerinde “Fazlı” ve Fazlullah” mahlaslarını kullanan şairin, mevcut şiirlerine bakıldığında millî duyguların hâkim olduğu görülmektedir. *Türk Rehakârlarına Hitabe, Dünya Karşısında Türk, Türk'e Saygı, Türk Gücü* (Aşkun: 160-166) başlıklı şiirleri bu minvalde olan şiirlerdir. Şiirde, millî hislerin ağırlıkla işlenmesi şüphesiz, şairin yaşadığı dönemle alâkalıdır. Bir memleketin varlığını muhafaza edebilmek için en çetin mücadelelerin verildiği bir dönemde, toplumun nabzını tutan şairlerin, bu tür hamasî duygularla şiirler yazması tabii bir durum olsa gerektir.

Vehbi Cem Aşkun'un mezkûr eseri, Fazlullah Efendi hakkında en geniş bilgileri ihtiva eden yayındır. Fazlı'nın şiirlerinden örnekleri de barındıran bu eserde şairin edebî yönü “*Şiirlerinde didaktik bir eda vardır. Yalnız gazelleri daha lirik bir mahiyet arz etmektedir. Bununla beraber eserleri dil bakımından çok temiz ve güzeldir. Ulusal duyguları kuvvetli, heyecanı çok bir şairdir. Bilhassa hicivlerinde pek haşindir.*” (Aşkun: 135) ifadeleri ile değerlendirilmiştir.

Fazlullah Efendi'nin, eserlerinin çoğu kayıp olsa da, velûd bir müellif olduğu söylenebilir. *Şihabü'l-kudret fî Recmi'l-Fikret* (Erdoğan 2010: 974-1006), *Münâcât-ı Bedîa* (Yıldırım 2015: 81-110) ve *el-İtidâl fî Muhabbeti'l-âl* isimli üç eseri basılmıştır. Basılan bu eserlerin dışında *Taziyenâme, Vefât-ı Nebî* (Yıldız 2015: 25-42), *Miftahü'l-basîret, Rûhu'r-rûh, Mürşidü'l-müsterşidîn, Muhabbeti'l-âl-i Abâ* ³, *Atatürk Sevgisi, Cumhuriyet Neşîdeleri, Ölüm Felsefesi, Miraciye* ve *Mevlid* isimli eserlerinin olduğu bilgisi vardır (Aşkun: 135). Bu eserlerden ilk ikisi dışında diğerleri hâlen bulunamamıştır. Ayrıca *Münâcât-ı Bedîa*'nın ikinci baskısının sonunda *Tazîmü'l-mağfûrîn fî Tecrîmi'l-menfûrîn, Keşfü's-sudûr celbi's-sürûr; Taziyâne-i Tedîb* ve *Hikemiyât-ı Fazlullah* gibi eserler de müellifin matbu eserleri arasında zikredilmektedir (Yıldız 2015: 29).

2. *el-İtidâl fî Muhabbeti'l-âl*

1911 yılında Halep'te basılan eserin ilk sayfasında şu kayıtlar bulunmaktadır:

Her Müslümânın birer dâne edinmesi elzemdir.

³ *el-İtidâl fî Muhabbeti'l-âl* ile aynı eser olması muhtemeldir.

el-İtidâl fi Muhabbeti'l-âl

Îdâdî muallimlerinden nâzım ve müellifi: Muallim Şeyh Mehmed Fazlullah es-Sivâsî.

Hakk-ı ashâbda etme kem küm

Radiyallâhu Te'âlâ anhüm

Her hakkı müellifine aiddir ve mühürsüz nüshalar sahtedir.

Haleb'de el-Bahâi Matbaası Sene: 1330.

Aruzun; *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* kalıbıyla⁴ yazılan, 535 beyitten müteşekkil *el-İtidâl fi Muhabbeti'l-âl*, Fazlullah Efendi'nin, mevcut eserleri arasında, en hacimli olanıdır. "İfâde-i Merâm" başlığını taşıyan ilk 40 beyit, mukaddime kısmı olup, Besmele'den sonra gelen 495 beyit asıl konunun işlendiği kısımdır. Şair, mukaddimedede; Osmanlı'nın 35. Padişahı, 114. İslam halifesi, V. Mehmed Reşad (1844-1918)'ı sitayişle anmaktadır. Şair, Sultan V. Mehmed'in, âdil bir hükümdâr olduğunu ve İslâm'a hizmet ve hâmilik ettiğini şöyle ifade etmektedir:

Yaşasın Hazret-i Sultân Reşâd

Devr-i adlinde bütün milleti şâd

Dîni te'yîdde eder hasr-ı zamân

Çünkü İslâm'a odur kehf-i amân

Var iken böyle mukaddes sultân

Rükn-i İslâm'a kim eyler bühtân (B. 2-4-6)

Fazlı, bu bölümde Hz. Peygamber'in bir hadisini manen iktibas ile *neyh-i ani'l-münker* (Dinin yasakladığı şeylerden kaçınma)'i dert edinmenin, ulemâ ve ümeraya ait vazifelerden biri olduğunu şöyle ifade etmektedir:

⁴ Eserde, ilk tef'ilenin "fâ'ilâtün" ve son tef'ilenin "fa'lün" olduğu çok sayıda beyit vardır.

Nehy-i münkerde durur mu ulemâ

Var iken men'ine kudret zîrâ

Bir hadisinde dedi Peygamber

Her kim etmez ise nehy-i münker

Gönderir türlü belâ Hazret-i Hak

Âmmaya zâhir olur gayret-i Hak

Ulemânın kılıcı v'az u lisân

Ümerânın sözüdür seyf ü sinân

Kim ederse alenen bir isyân

Bir cezâ eyler ana şâh-ı cihân (B. 10-14)

el-İtidâl fî Muhabbeti'l-âl, ehl-i beyte duyulan sevginin bir tezahürü olarak yazılmıştır. Mukaddime kısmında eserin niteliği üzerinde duran beyitlerle asıl konuya girişin hazırlığı yapılmıştır. Bu bağlamda "Ben hikmet eviyim Ali de onun kapısıdır." Hadis-i şerifini de hatırlatan beyitler, asıl konunun habercisidir:

Dâmen-i Haydar'ı tutdum muhkem

Eyledim nefis ü hevâyı ebkem

Girmişiz bâb-ı Alî'den şehre

Almışız ilm-i ledüнден behre

Dergehim bâb-ı Alî'dir şâhım

Götürür Hakk'a beni şeh-râhım

Hamse-i Âl-i abâdır sâyem

Âşıkım gözyaşudur sermâyem (B. 24-27)

Fazlı, ehl-i beyt sevgisini şiirle ifade etmiştir. Şiir yazma yeteneğini, Allah'ın kendisine bahşettiği bir ihsan olarak görmektedir. Bu bahş neticesi kaleme aldığı eseri havas-avam ayrımı olmaksızın herkesin okumasını istemektedir. Zira bu eserin, okuyanın irşâdına vesile olacağını söylemektedir. Şair, mukaddimenin son beyitinde Hz. Muhammed'e sonsuz selam göndererek bu bölümü bitirmektedir:

Mustafâ'ya ola bî-had selâm

Hayr ile eyleyelim feth-i kelâm (B. 40)

el-İtidâl fî Muhabbeti'l-âl, Allah'a hamdin ifade edildiği ve O'nun Habib'inin yüceltildiği bir beyitle başlamaktadır. Mukaddime kısmında övülen Sultan V. Mehmed'in, bu bölümde de methiyesine devam edilmiş, İslâmiyet'in muhâfızı olması dolayısıyla ona dua edilmesinin lüzumuna değinilmiş ve ona dualar edilmiştir.

el-İtidâl fî Muhabbeti'l-âl; tevellâ (Ehl-i beyti ve onları sevenleri sevmek) ve teberrâ (Ehl-i beyti sevmeyenleri sevmemek) kavramları üzerinde şekillenmiştir. Öte yandan eserde, Müslümanların sadece Âl-i abâyâ değil, bütün ashab-ı kirâma muhabbet duymaları gerektiği belirtilirken, Hz. Peygamber'in etrafında kenetlenen ashâbın da Âl-i abâdan olduğu ifade edilmiştir:

Hakk-ı ashâbda çokdur âyât

Hassaten anlara var tebşîrât

Verilir anlara âlâ cennet

Bizden evvel gireler bî-minnet

Ümmete her birisi bir şâfi

Yâd edilmeleri hüznü dâfi (B. 52-54)

Oldu İslâmları şâyân-ı kabûl

Denilir bunlara da Âl-i Resûl (B. 113)

Fazlı, ashabın Âl-i abâdan sayılması konusunda Ümmü Habîbe bint-i Ebî Süfyân'dan (ö. 44/664) dolayı Hz. Muhammed'in kayınbiraderi olan Muaviye b. Ebî Süfyân'a (ö. 60-680) sıklıkla yer vermiş, onun meziyetlerini şitayişle anlatmıştır. Şair, Muaviye bahsine;

O Mu'âviyetü İbnü's-Süfyân

Etme hakkında sakın bir isyân (B. 55)

beyiti ile giriş yapmıştır. Hz. Peygamber'in, birçok duasına mazhar olan ve kâtipliğini yapan Muaviye'nin, Hz. Peygamber nezdinde emin bir kişi olduğunu ifade etmiştir. Bunların yanısıra, Hz. Osman'a, Hz. Ömer'e ve Hz. Peygamber'in torunlarına saygılı davranması, İstanbul'u kuşatan ilk Müslüman komutan olması ve ilim sahibi bir zat olması dolayısıyla Hz. Muaviye için övgü dolu sözler söylemiştir. Şair, bu methiyelerle beraber, Sıffin Savaşı ve oğlu Yezid (ö. 64/683) dolayısıyla Muaviye'ye lanet edilmemesi gerektiğini de belirtmektedir:

Hem ibâdet edesin Vehhâb'a

Hem de la'net kulasın ashâba

Bu mudur mezheb-i ehl-i sünnet

Olmalı sende muhakkak cinnet (B. 59-60)

Fi'l-i evlâd ebe olmaz vâsıl

Çünkü ma'zûr görülür velhasıl (B. 425)

Âl-i abâ; Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için kullanılan bir terkiptir. Bu kelime yerine edebî eserlerde; hanedân, evlâd-ı Resûl, evlâd-ı Muhammed, hamse-i âl-i abâ, pence-i âl-i abâ gibi çeşitli kelime ve terkipler de kullanılmıştır. Eserde, genel olarak ashabın methinden sonra;

Bana imdâd edin ey Âl-i abâ

Şânınızda dedi Hak Fi'l-kurbâ (B. 179)

beyiti ile Âl-i abânın methine geçilmiştir. Bu bölümde sırasıyla; *şir-i Hudâ* olan Hz. Ali, *hayrî'n-nisvân* olan Hz. Fatıma, *kurretü'l-ayn* olan Hz. Hasan ve Hüseyin yâd edilmiştir. Şairin ifadesine göre bu dört zat, İslâmiyet'i ayakta tutan ve dinin yayılmasında önder olan şahıslardır:

Her biri dîn-i Muhammed'de amûd

Sâ'iri bunlar ile buldu vücûd (B. 195)

Eserde, Âl-i abâyâ muhabbet duyulmasının vâcib / şart olduğu pek çok beyitte dile getirilmiş olup, bu beyitlerden bazıları şunlardır:

Size cân ile muhabbet vâcib

Nass-ı Kur'ân ile hürmet vâcib (B. 180)

Hürmet-i Haydar u Zehrâ Hasaneyn

Şart-ı İslâm gibi oldu bize deyn (B. 183)

Bulmak istersen eğer râh-ı sedâd

Âl-i Peygamber'e et hubb u vedâd (B. 219)

Fazlı, ehl-i beyte muhabbet duyma noktasında Hz. Ali'ye ithaf edilen "Bende iki grup insan mahvoldu: Sevgi ve düşmanlıkta aşırı gidenler." (Yılmaz 2003: 186). Sözü nü hatırlatmayı da ihmal etmemiştir. Şair, bir beyitte Hz. Ali'nin bu sözüne telmih yapmış ve devamında, ehl-i beyte beslenen duygularda itidalli olunması gerektiğini ifade etmiştir:

Murtazâ maksadını etdi beyân

Heleke fiyye demişdi isnân

Mabğuz-ı müfrit u hubb-ı müfrit

Oldular rütbelерinden sâkit

Mutavassıt gideriz biz her ân

Çünkü ifrât ile tefrît noksân (B.210-212)

Evlâd-ı Muhammed'i sevmek ve onlara hürmet etmek nasıl sevap ise, onları sevmemek ve onlara kin beslemek de bir o kadar günâhtır. Şair, Âl-i abâyı sevmemenin günâh olduğunu hatta onları sevmeyen kişinin imanının tehlikeye girdiğini şöyle ifade etmektedir:

Bir ağızdan dediler müctehidîn

Anları sevmeyen oldu bî-din (B.205)

Dediler müttefikân ehl-i tarîk

Anları sevmeyen oldu zındık (B.208)

Kim ki ashâbına söyler galatât

Bulamaz yevm-i kıyâmetde necât (B.278)

Muaviye'den sonra tahta geçen Yezid b. Muaviye'ye tabi olmayan Hz. Hüseyin'in ve yakınlarının Kerbela'da şehit edilmeleri İslam tarihinin elim vakalarından biridir. Hz. Peygamber'in "gözümün nuru" dediği torununun şehit edilmesi, Müslümanların gönüllerinde tedavisi mümkün olmayan bir yaranın açılmasına sebep olmuştur. Hz. Peygamber'e duyduğu muhabbeti, gösterdiği saygıyı ehl-i beytine de duyan ve gösteren ümmetin şairleri, bu meşum olayı zaman zaman zikretmiş ve adına *maktel-i Hüseyin* denilen müstakil eserler yazmışlardır.

Fazlı, ehl-i beytle alâkalı kaleme almış olduğu bu eserinde Kerbela olayına değinmeyi ihmal etmemiştir. Hz. Hüseyin denildiğinde hüzne gark olduğunu ifade eden şair, eserinin 405-427. beyitlerinde Kerbela vakası üzerinde durmuştur. Kerbela hadisesinin anlatıldığı beyitlerden bazıları şunlardır:

Âh Hüseyin dense eğer bir def'a

Başlıyor 'arak hayâtım kıt'a

*Kerbelâ vak'asını yâd etsem
İstediğim gibi feryâd etsem*

*Aldı ortaya anı bin gümrâh
Sanki hurşîde çöker ebr-i siyâh (B. 405-407)*

*İndi feryâdına ervâh-ı Nebî
Geldi imdâdına hep Kerrûbî (B. 413)*

Kerbela hadisenin anlatıldığı bölümün sonuna yaklaşılrken, bu zulmün yaşanmasında kimlerin payı varsa, onların hepsine beddua edilmektedir:

*Râzi vü kâtilinin âmirinin
Cârih u fâsid u hem câsirinin*

*Allâh her türlü cezâsın versin
Rûz-ı mahşerde sezâsın versin (B. 419-420)*

Eserin sonlarına doğru şâir, okuyucuya çeşitli konularda nasihatler vermektedir. Ehl-i beytin her zaman hürmet ve rahmet ile yâd edilmesi, buğzun Allah için yapılması, nefse teslim olmama, insanların kusurlarını araştırmama gibi hususlar bu nasihatlerden bazılarıdır.

el-İtidâl fi Muhabbeti'l-âl, Şeyh Rıza Talebânî'nin⁵ (ö. 1326/1909) mezar taşında yazan ve Türkçe tercümesi "Ya Resulallah! Ne olur Ashab-ı Kehf'in köpeği gibi ben de senin ashabınla beraber cennete gireyim. O (Kıtmir), cennete gitsin ben cehenneme gideyim, bu revâ mıdır? O Ashab-ı Kehf'in köpe-

⁵ Şeyh Rıza Talebânî'nin hayatı hakkında geniş bilgi için bk. Jumaa Qadir Mohameed, "Şeyh Rızâ Talebânî'nin Türkçe Şiirleri" (Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2013), 2-10.

ğiyse ben de senin ashabının köpeğiyim."⁶ olan Farsça dörtlüğe telmih yapılarak ve cennetin derecelerine nâil olmak isteyen birinin, ashaba salavat getirmesi gerektiği ifade edilerek son bulmaktadır.

SONUÇ

Ashaba ve bilhassa ehl-i beyte duyulan sevginin bir tezahürü olan *el-İtidâl fî Muhabbeti'l-âl*, konusu itibariyle özgün bir eserdir. Eserde, ehl-i beyte duyulması gereken sevgi ile beraber, İslâm'ın yayılmasında ashabin gayretleri, bu noktada kendi içlerinde çıkan birtakım anlaşmazlıklar, müctehidinin bazı ashab hakkındaki görüşleri ve Kerbela hadisesi gibi çeşitli konulara da değinilmiştir. Hz. Peygamber'in nesline ümmetin duyduğu muhabbet, özellikle Kerbela hadisesinden sonra, sevgiden ziyâde bir taraftarlık hâlini almıştır. Onları aşırı sevenlerin bu taraftar tutumu, muhalif tarafta da ehl-i beyte karşı bir nefretin oluşmasına yol açmıştır. Birbirine tamamen zıt olan bu iki hissiyâtın varlığı Mehmed Fazlullah'ı böyle bir eser kaleme almaya yöneltmiştir. Müellif, eserinde sık sık Hz. Peygamber'e duyulan muhabbetin onun nesline de duyulması gerektiğini dile getirirken, bu konuda asıl olması gerekenin itidali elden bırakmamak olduğunu defaatle belirtmiştir.

İfâde-i Merâm

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

1 'Ârifâne edeyim 'arz-ı merâm
Olunuz siz de ifâdâtıma râm

Yaşasın Hâzret-i Sulţân Reşâd
Devr-i 'adlinde bütün milleti şâd

Mülki ihyâ ediyor fermânı
Oldu hâkıkıyla cihân sulţânı

⁶ Dörtlüğün Farsçası için bk. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1988), 1499.

Aynı dörtlüğün Molla Cami'ye ait olduğu bilgisi de vardır, bk. <http://lisanifarisi.net/category/molla-camiden-5/> (Erişim: 04.04.2016).

- Dîni te'yîdde eder ھاşr-ı zamân
Çünkü İslâm'a odur kehf-i amân
- 5 Hüküm ü fermânı 'umûma meşmûl
Kılıcı hâ'in-i dîne meslûl
- Var iken böyle mukaddes sulţân
Rükn-i İslâm'a kim eyler bühtân
- Mütecâsirleri imhâ eyler
Öyle bid'atleri ifnâ eyler
- Âşâr-ı İslâm'a muhâlif gideni
Öldürür dîne tecâvüz edeni
- 'Ulemâ kimselere cebr edemez
Böyle dînsizliğe hiç şabr edemez
- 10 Nehy-i münkerde durur mu 'ulemâ
Var iken men'ine kudret zîrâ
- Bir hadîşinde dedi Peygamber
Her kim etmez ise *nehy-i münker*
- Gönderir türlü belâ Hazret-i Haq
'Âmmaya zâhir olur gayret-i Haq
- 'Ulemânın kılıcı v'az u lisân
Ümerânın sözüdür seyf ü sinân
- Kim ederse 'alenen bir 'işyân
Bir cezâ eyler aña şâh-ı cihân
- 15 İlticâ etdi beşer sînesine
Sâye-i sehâvet şâhânesine
- Pâdişâhım yaşasın ھاşre kadar
Gelmedi sen gibi şefkatli peder

- Ben zamânında tekellüm etdim
Târz-ı eslâfa tekaddüm etdim
- Şübühâtında tevaqqî edelim
Biz bu meslekde teraqqî edelim
- Ne yalan söyleyelim ey mîrim
Şıdğ ile etdi vaşiyet pederim
- 20 Fazl-ı Mevlâ ile olduk ma'rûf
Bize hâlât-ı haqqâik mekşûf
- Benim Allâh iledir her nefesim
Ġayra yok zerre kadar hevesim
- Kalbimiz manzarallâh-ı Resûl
Hangi iblis bulacaktır aña yol
- Rûh-ı sıbteyne tevessül etdik
Biz bu meslekde tekemmül etdik
- Dâmen-i Hâyardar'ı tutdum muhkem
Eyledim nefis ü hevâyı ebkem
- 25 Girmişiz bâb-ı 'Aliden şehre
Almışız 'ilm-i ledünden behre
- Dergehim bâb-ı 'Alidir şâhım
Götürür Haqq'a beni şeh-râhım
- Hamse-i Âl-i 'abâdır sâyem
'Âşıkım gözyaşındır sermâyem
- Hest ü nîsti nazarımda seyyân
*Lâ-vücûdü'l-haber ke'l-'ayân*⁷

⁷ Haberin var olması gözle görmek gibi değildir.

- Bulmuşuz Hâk ile maḥviyyet-i tâm
Vermişiz mertebe-i ‘aşka ḥitâm
- 30 Münkerâta çekeriz sedd-i sedîd
Mezheb-i şer‘i biz etdik tecdîd
- Sözlerim oldu bunun’çün meşhûr
Bâṭinen olmuş idim ben me’mûr
- Râh-ı nâ-reftede olmaz mesken
Söyledim doğruyu mehmâ-emken
- Bu ‘ilm-i kesb değil mevhibedir
Bize Allâh tarafından hibedir
- Ḥal olurdu bana cümle şüphem
Kalmadı dinde şüphem müphem
- 35 Her kim eyleser eder kendine
Kimse bir kıl koyamaz bu dîne
- Eyledin mübtedi‘ini ilzâm
Okusun cümle ḥavaş ile ‘avâm
- Mâsivâyı koma dilde şâd ol
Bu kaşîdem oku da irşâd ol
- Bundadır ḥâşılı kesdirme cevâb
Seni iḳnâ‘ eder elbet bu kitâb
- Olmak istersen eğer ehlullâh
Sana kâfi eşer-i Fazlullâh
- 40 Muştafâ’ya ola bî-ḥad selâm
Ḥayr ile eyleyelim feth-i kelâm

Bismillâhîrrahmânirrahîm

Olsun Allâh'a nice taḥmîdât
Daḥî Peygamberine temcîdât

Pâdişâha edelim ḥayr du'â
Bize farz oldu du'âsı zîrâ

Dâ'imâ dîni şiyânet ediyor
Nâsa ḥaḳḳıyla ḥilâfet ediyor

Yaşasın Ḥazret-i Sulṭân Reşâd
Ede iḳbâlini Allâh müzdâd

45 Evvel izhâr-ı ḥaḳîḳat edelim
Sonra bu dîni şiyânet edelim

Çünkü bid'atlerimiz pek çokdur
Âḥiretde yüzümüz hiç yokdur

Müselmânım diye da'vâ satarız
Bir de aşḫâb-ı Nebî'ye atarız

Buna râzı mı Resûlü's-şâkaleyn
Bu mudur meslek-i Şâh-ı Ḥasaneyn

*Sebeḳat âyetü minnâ'l-ḥusnâ*⁸
Eyledi şânlarını müsteşnâ

50 Kimi aşḫâb-ı kirâm-ı sâbîḳ
Kimisi Âl-i 'izâm-ı lâḥîḳ

Hele Enşâr u Muhâcir mes'ûd
Anlara maḡfîret-i Ḥaḳ mev'ûd

⁸ "Yaptıklarına karşılık katımızdan kendileri için iyi şeyler yazılmış olanlar, işte onlar cehennemden uzak tutulanlardır." (Enbiya, 21/101).

Haqq-ı aşhâbda çokdur âyât
Haşşaten anlara var tebşîrât

Verilir anlara ‘âlâ cennet
Bizden evvel gireler bî-minnet

Ümmete her birisi bir şâfi‘
Yâd edilmeleri hüznü dâfi‘

55 O Mu‘âviyetü İbnü’s-Süfyân
Etme haqqında şaşkın bir ‘işyân

Şâdır oldu aña emr-i Nebevî
Olma hem-hâl gürûh-ı bedevî

Ne kadar sevgili ki yanında
Hâl-i ümmet dedi bak şânında

Mü‘minînin dâyesi oldu bu zât
Sû-i zan etme sen ey ‘âli-şifât

Hem ibâdet edesin Vehhâb’a
Hem de la‘net kılasın aşhâba

60 Bu mudur mezheb-i ehl-i sünnet
Olmalı sende muhaqqak cinnet

Anlara hürmet eyle medyûnsun
‘Âlim olsan bile sen mağbûnsun

Şalavât eyle kılarsan tebcîl
Bir de la‘netle edersin taħcîl

Ya bu turşu ne bu perhîz nedir
Bu taşdır ne bu dehlîz nedir

Getirir Âline yüz biñ şalavât
Bir de işler nice biñ halıyyât

- 65 Etdi hakkında Nebî böyle du'â
Rabbenâ sorma aña etme ezâ

Aña ta'lîm-i kitâb et u hesâb
Eyle yâ Rab anı mahfûz-ı 'azâb

Gâzabından daği te'mîn eyle
Beldelerde anı temkîn eyle

Dedi *Vâleyte fe ahsin*⁹ Nebevî
Oldu bu remz ile şâh-ı Emevî

Dedi *În künte melikte fe ahsin*¹⁰
O daği oldu haqîkat muhsin
- 70 Etdirdi bu hadîs-i istirhâm
Ki hilâfet ola zâtına tamâm

Bâ-ğuşûş ki ola râvi-yi hadîs
Aña lâyıq mı kelâm-ı telvîs

Çâr-ı yârında olup mu'temedi
Aña bir kimse fenâsın demedi

Oldu 'Oşmân'a Nebî'ye aqrab
Şağın urma aña nîş-i 'aqrab

Hasaneyn'e nice ta'zîm etdi
Anları nefsine taqdîm etdi
- 75 O dühât-ı 'Arabın 'âlisî
Oldu yigirmi sene Şâm vâlisî

En yakını idi Zî'n-nûreyn'in
Yerine geçdi ümem-i Hasan'ın

⁹ (Biri senden) yüz çevirdiğinde dahi (ona) iyilik yap.

¹⁰ Memleketlere hâkim olduğun zaman iyilik et.

- Çok naşihat ederek sıbt-ı Resûl
Ba'zı şartlarla anı etdi qabûl
- Oldu bâ-ı kavî-i şarîh-i Nu'mân
O hilâfetde şahîha o zamân
- Dedi remz ile Nebî-yi 'alâm
Biter anınla rehâ-i İslâm
- 80 Yâ demiş olmalıdır Peygamber
Yâ kerâmet ya ferâsetle 'Ömer
- Keşf edip derdi Cenâb-ı Fârûk
Bu yiğit kisrâ'l-'Arab ey maḥlûk
- Nice yıl oldu Resûl'e kâtib
O ülü'l-emre itâ'at vâcib
- Anı taqdîs ile ta'zîm edesin
Ne revâ'at ile tecrîm edesin
- Naḳz-ı 'ahd etmedi îmânı tamâm
Oldu bu ümmete ḥaḳkıyla îmâm
- 85 Verdi bu ümmete bir müjde Nebî
Derdi aşḥâbına her günki gibi
- Kim ki deryâda eder ḥarb u ğazâ
Cennet u mağfirete oldu sezâ
- Zâtidir ḥarb eden evvel mecran
Yazayım menkıbesin muḥtaşaran
- İşte meydândadır âşâr-ı selef
Zâtına münḥaşır oldu bu şeref
- Almadı bu şerefi bir aşḥâb
Varamaz ka'bına yüz biḳ aḥbâb

90 Fuğarâya doludur maşrabası
Var imâretde nice tecrübesi

Dîn-i İslâm'a edip bezl-i vücûd
Kaysar-i Roma'da gönderdi cünûd

Var idi oğlu Yezîd-i ma'yûb
Orada kaldı şehîden Eyyûb

Abluğa eyledi Kostañtîn'i
Etdi haqqıyla şîyânet dîni

'Avdetinde alınca Kıbrıs
Hasedinden öle yazdı iblîs

95 Ne bilir kıymetini bî-viddân
Devr-i 'adlinde alındı Sûdân

Kim atar fâtih-i Türkistân'a
Ben cesâret edemem bühtâna

Ġarb'da Kırvâni'de almışdı cünûd
Şark'da tâ Çin'e kadar gitdi hudûd

Çıkdı hep mu'cize-i Peygamber
Vaḡti geldikçe olurdu izhar

Der idi böylece maḡbûb-ı Hudâ
İbn-i Süfyân maḡlûb olmaz ebedâ

100 Erişince bu ḡadış derdi 'Alî
Bilsem etmezdim anınla cedeli

Aḡa baş egdi 'umûmen tersâ
O fütûhâtide tâkat-fersâ

Fikri pek parlak idi dûr-endîş
Düşmânın baḡrın ederdi taḡdîş

- Dedi bir gün o Nebî-yi Raḥmân
Severim ikinizi bâ-dil ü cân
- Var idi Ümmü Ḥabîbe'yle bu zât
Bu beşâretle bulurdu ḥayât
- 105 Ne büyükdür şeref-i kurbîyyet
Hele ol rütbe-i aşḥâbiyyet
- Ba'zı aşḥâba mü'elleftendi
Yine İslâm'la müşerrefdendi
- Kimi ḥavfından edip istîmân
Mal için kimi edipdi imân
- Kimi teksîr-i müslimîne sebep
Kimi de takviye-i dîne sebep
- Birbirin dîne ederdî da'vet
Mâḥşal oldu büyük bir kuvvet
- 110 Girdiler cân u göñülden dîne
Cümlesi lâyıḳ olur taḥsîne
- Etdiler ki o kadar istînâs
Anlara yol bulamazdı ḥannâs
- Ḥâşılı dinleri olmışdı metîn
Buldular mertebe-i 'illiyîn
- Oldu İslâmları şâyân-ı kabûl
Denilir bunlara da Âl-i Resûl
- Dedi Cibrîl'e Nebî eyle beyân
Kâtib olsun mu bu İbnü's-Süfyân
- 115 Bu sû'âle dedi Cibrîl-i Emîn
O emîndir sen anı et ta'yîn

- Cümle aşhâb ile o rehberdir
Kâtib-i Hâzret-i Peygamberdir
- Çok değil olsa da kabrinde o hay
Çünkü olmuş idi kâtib-i vahy
- Nâm-ı Peygamber'i kim eylese yâd
O muhabbetle ederdî feryâd
- Olsa yanında eğerçi Kur'ân
Hâkık-ı ta'zîmle olurdu kurbân
- 120 Şabrı fevkalhâd idi 'ilmi füzûn
Hâşmını hilmî ederdî maHzûn
- O kadar şâhib-i hüsn-i tedbîr
Edemezdi anı kimse tenzîr
- Dîn için zâtına gelmezdi kesel
'Aklılla olmuş idi darb-ı mesel
- Şanki baır idi anın ihsânı
Hâşılı zâtına yokdu şâni
- Görmemiş çeşm-i felek bir mu'tâd
Böyle bir hârika-i isti'dâd
- 125 Görmek istersen eğer tavşifin
Oku İbn-i Hacer'in te'lifin
- Daha tafşilli anm hârikası
Cân yakar sâ'ika-i mahrukası
- Bir muhaddis ki nazîri nâ-yâb
Raĥmetullâhi 'aleyhi'l-vehhâb
- Gelmez imlâya anın menkıbesi
Bâyezîd'den de büyük mertebesî

- Şîr-i Yezdân-ı ‘Alî efkâhe
Kerremullâhu Te‘âlâ veche
- 130 Aña ihvân dedi fâcir demedi
Aña bâğı dedi kâfir demedi
- Dedi ‘ümerâ Nebî-yi server
Seni bir bâğı fi’e katl eyler
- Dem-i ‘Osmân’ı talebdir bu kelâm
Gelecekden der idi hayr-ı enâm
- Velev olsun fi’e-yi bâğiye o
Mücib-i la‘net olur mu buna bu
- Hzretin sevdiğini sevmelidir
Kim diyormuş aña buğz etmelidir
- 135 Haddini bil o kadar etme dırâz
Bura Sünnî yeri sanma Şîrâz
- Aña hem-denک olamaz biğ Sîbeveyh
Sen de gel di Rađiyallâhu ‘aleyh
- Dedi hem böyle İmâm-ı Rabbâni
O müceddid idi elf-i şâni
- Naşşibendîdir ‘adîmü’l-emşâl
Hzcegân içre budur ehl-i kemâl
- Heb muhabbet ederiz bu zâta
Bakınız yazdığı *Mektûbât’a*
- 140 Bu huşûşî niçe taşvîr etmiş
Aña ta‘n edeni tekdîr etmiş
- Qâtil-i Hamza iken bak Vaşşî
Oldu hem-қadr Bilâl-i Habeşî

- Dense bu âlinin ednâsıdır
Tâbi'inin yine mevlâsıdır
- Hzret-i Veys o maqâmı bulamaz
Yine Vaşşî'yle berâber olamaz
- Yokdur aşhâbın içinde ednâ
Cümlesi yek diğerinden a'lâ
- 145 Her biri oldu güneşden ezher
Rû'yet-i Hzret'e nâ'il-i mazhar
- Efdâl-i Âl-i Resûl-i Mevlâ
Çâr-yâr u Hasaneyn u Zehrâ
- Ca'fer u Hamza 'Aqıl u 'Abbâs
Ru'esâ-yı şühedâ hayrû'n-nâs
- Şâniyen Talha Zübeyr S'ad u Sa'id
'Abdurrahmân bin 'Avf sonra 'Abid
- Şâlişen kırk kadar aşhâb-ı kirâm
Kıdemi var idi beyne'l-İslâm
- 150 Oldu aşhâb-ı Bedir hem Rıdvân
Cümlesi yek diğeriyle ihvân
- Kimi mânend-i bedir kimi nücûm
Etdiler her biri küffâra hücûm
- Her biri fâtiḥ-i dünyâ sayılır
O fazîletlere 'âlem bayılır
- Cân fedâ eylediler bu dîne
Gidtiler feth ederek tâ Çin'e
- Böyle emretmiş idi Fahr-i Rüsûl
Eşer-i aşhâbdadır hayr-ı sübûl

- 155 Tarziye etdi ‘umûmen Allâh
Söyleyin kaldı mı anlarda günâh
- Hangi bir müjdeyi tahrîr edeyim
Hangi bir âyeti tefsîr edeyim
- Tarziye etdi Hudâ Qur’ân’da
Ve rađû ‘anhu¹¹ buyurdı anda
- Anlar ‘uqbâ derecâtın buldu
Bize hürmetleri vâcib oldu
- Ne büyük rütbe ne ‘âlâ derece
Etdi anlarla Te’âlâ derece
- 160 Aldılar her biri bir devlet u şân
Kodular nâmların ibkâya nişân
- Biñ kitâb etmelidir ki taşnîf
Her biri ancak olunsun tavşîf
- Kimi Enşâr u kimi hâcirdir
Anlara dil uzadan fâcirdir
- Etmedi hiç biri irhâ-i ‘inân
Dinde kesb eylediler içmî’nân
- Var mı bundan büyük âyâ müjde
Ede Peyğamberimizle secde
- 165 Na’il-i şoħbet-i Peyğamber ola
Dem-be-dem mertebesi berter ola

¹¹ “Rableri katında onların mükâfatı altlarından nehirler akan Adn cennetleridir, orada ebediyen kalacak olanlardır. Allah onlardan razı ve onlar Allah’tan razıdır. İşte bu mükâfat Rablerine derin saygı duyanlara mahsustur.” (Beyyine, 98/8)

- Bir de zâtına fazâhat edesin
Hem de ümîd-i şefâ'at edesin
- Ṭâ'an-ı Âla şefâ'at vâşıl
Olamaz derdi Nebî velhâşıl
- Kim ki taḥkîr ede bir aḥyârı
Ümmetin işte odur eşrârı
- Ne kabâhatine edersin sefîh
Bu mudur mezheb-i Nu'mân-ı fakîh
- 170 Düşme ḥaḳḳında sakın evhâma
O şefâ'at eder ehl-i Şâm'a
- Ḥazretin nâsa budur telkîni
Âlime etmeyiniz tel'îni
- Lâ tesubbû*¹² buyurur ümmetine
Hedef olma o Şeh'in la'netine
- Ḥaḳḳ-ı aşḥâbda kim cür'et eder
Ḥaḳḳ-ı Nebî üns ü melek la'net eder
- Doğrusun söylüyorum bî-ṭarafım
Böyle derlerdi 'umûmen selefim
- 175 İbn-i Süfyân olamaz ḥayr-ı ḥalef
İbn-i Ḥaydar ile hem-ḳadr u şeref
- Ne kadar olsa mükemmel ḥûyu
Dökemez anlara âbdest şuyu
- Anların cilve-gehi 'arş-ı Ḥudâ
Ayağı tozlarına rûḥ fedâ

¹² Sövmeyiniz.

- Meded ey Şâh-ı Rüsûl Fahr-i cihân
‘Îllet-i gâ’îye-i kevn ü mekân
- Bana imdâd edin ey Âl-i ‘abâ
Şânınızda dedi Hâk *Fi’l-ğurbâ*¹³
- 180 Size cân ile muhabbet vâcib
Naşş-ı Kur’ân ile hürmet vâcib
- Dest-gîr ol bu günahkâra Nebî
Sensin ancak dü cihân münteħabı
- Beni de mazhar-ı rû’yet eyle
İki ‘âlemde ‘inâyet eyle
- Hürmet-i Haydar u Zehrâ Hasaneyn
Şarḫ-ı İslâm gibi oldu bize deyn
- Yetiş imdâdına ey Şîr-i Hudâ
Sana gelmiş idi tebşîr-i Hudâ
- 185 Seni Peyğamber ile bir severim
Ola râhında fedâ cân u serim
- Çünkü ma‘şûm idin ey ‘âlî-cenâb
Her işin hâk idi mişlin nâ-yâb
- Meded ey şâh-ı velâyet Haydar
Bana da bir nazâr et zerre kadar
- Cümlemin vâlîde-i a‘lâsı
Ümmetin Fâtımatü’z-zehrâ’sı

¹³ “İşte bu Allah’ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki “Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir karşılık istemiyorum.” Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükürün karşılığını verendir.” (Şurâ, 42/23.)

- Meded ey mâder-i ehl-i îmân
Bint-i Peygamber hayrû'n-nisvân
- 190 Hıfbeni okudu Cibrîl-i emîn
Seninle fâhr etdi semavât u zemîn
- Geldi senden hele on iki imâm
Merhâben derdi sana hayrû'l-enâm
- Ey benim vâlîde-i sırr-ı tâcım
Feyz-i cân-bağşına pek muhtâcım
- Dil-i virânımı âbâd ederim
*Hel etâ*¹⁴ Sûresini yâd ederim
- Kurretü'l-'ayn Resûlü's-şakaleyn
O imâm-zâde Hasan ile Hüseyin
- 195 Her biri dîn-i Muhammed'de 'amûd
Sâ'iri bunlar ile buldu vücûd
- Hasan'ı düşünme alırdı Halîl
Beşîğın salları idi Cebâr'îl
- Ümmetin serveri ey şâh Hasan
Bâb-ı dînde sen idin fitne kesen
- Yâ Hasan merhâmet et *huz bi-yedi*¹⁵
Bize dâreynde eyle mededi
- Benzemez şâh Hüseyin'e bir merd
Gerdenin öpdü cenâb-ı Ahmed
- 200 Anı âğuşına almışdı Resûl
Geldi andan niçe evlâd-ı betûl

¹⁴ "İnsan henüz yaratılmamışken üzerinden uzunca bir zaman geçti." (İnsan, 76/1).

¹⁵ Elimden tut.

Rahm et ahvâlîme mazlûm Hüseyn
Yetiş imdâdîma ma‘şûm Hüseyn

Ey şeref-bağış canân-ı Şamedî
Size Allâh da selâm eyler idi

Ben ne haddim ki şenâya gireyim
Anların haqqını nazmen vereyim

Anların na‘tını sanma âsân
Lâl olur Ka‘b u Züheyr u Hâssân

205 Bir ağızdan dediler müctehidîn
Anları sevmeyen oldu bî-dîn

Buna Allâh u Resûlü şâhid
Kim ki sevmezse namâzı fâsid

Def olur sizler ile harr-ı vebâ
El-meded el-meded ey Âl-i ‘abâ

Dediler müttefikân ehl-i tarîk
Anları sevmeyen oldu zındık

Sanma kim fikrini tağlît ederiz
Biz ne ifrât u ne tefrît ederiz

210 Murtażâ maqşadını etdi beyân
*Heleke fıyye demişdi işnân*¹⁶

Mabğuz-ı müfrît u hubb-ı müfrît
Oldular rütbelерinden sâkıf

Mutavassıf gideriz biz her ân
Çünkü ifrât ile tefrît noqşân

¹⁶ (Benim yüzümden) iki fırka helâk oldu; (Beni aşırı sevenler ve benden nefret edenler.)

cumhuriyet ilahiyat dergisi 20, sy. 1 (Haziran 2016): 309-364 .

Farzdır anları sevmek iyi bil
Bak ne fermân ediyor Rabb-i Celîl

Kim sever tâbi' olur emrime
'İttibâ' etmeli Peyğamberime

215 Böyle emretti dedi *Fettebi'ün*¹⁷
Hiç mi 'aqlın yok 'aceb ey mecnûn

Uyma gel nefesine ey rûy-ı siyâh
Eşer-i Peyğambere git etme günâh

Hubb-i aşhâbda tevellâ ederiz
Buğz-ı aşhâbda teberrâ ederiz

Hem tevellâ vü tebarrâ bu demek
Hâric-i şer'i şerîf yok gitmek

Bulmak istersen eğer râh-ı sedâd
Âl-i Peyğamber'e et hubb u vedâd

220 Sevdi mâdâm ki Peyğamberimiz
Biz de sevdiğini elbet severiz

Kan döküldüyse de beyne'l-insân
O huşûsda ediniz keff-i lisân

Atmalı kûşe-i nisyâna anı
Ne bunu almalı kâle ne anı

*Vala men vala ve 'âde men 'ad*¹⁸
'Alî hakkında dedi hayr-i 'ibâd

¹⁷ "De ki "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Âl-i İmrân, 3/31).

¹⁸ (Hz. Ali'yi) seven ona dost oldu, sevmeyen ondan yüz çevirdi.

- Dostunu eyle İlâhî mesrûr
Eyle a‘dâsını yâ Rab maḫhûr
- 225 Edin a‘dâ-yı ‘Ali’yi teşhîş
Bu ḥadîş şânını etmez tenkîş
- Dîn ḥuşûşundaki ḥarb-i Mevlânâ
Bu ḥükmünden oluyor müsteşnâ
- İbn-i Mülcem gibi düşmânlar var
Ḳalben a‘dâsını bilmek düşvâr
- Düşmen-i Âl-i ‘abâya la‘net
Câ‘iz olmaz deme bil ki sünnet
- Çıkacak ḥadîşe-i Zî’n-nûreyn
Şeker-âb oldu bu yüzden mâbeyn
- 230 Etdi bir kısmı tevaḫḫuf-ı aşhâb
Etmedi bir tarafı istişhâb
- Ḥazret-i Ḥaydar imâm-ı bi’l-ḥaḳ
Bize sevdirdi anı Rabb-i felâḳ
- İctihâdında işâbet etdi
Dîne ḥaḳkıyla şaḫâbet etdi
- İctihâden etdi hep bu ef‘âl
Böyle yazmışdı Ḥudâ-yı Mute‘âl
- ‘Âi’şe Ṭalḫa eder miydi cedel
Eğer olsaydı ‘adâvet evvel
- 235 Ordusun tertîb edip ḳayşer-i Rûm
‘Avn için geldiğin etdi ma‘lûm
- İbn-i Süfyân dedi imdâd ederim
Şâhibimle seni berbâd ederim

- Bu da ta'zîm-i 'Alî'ye kâfi
Ne güzel verdi cevâb Şâfi
- Emr-i dünyâ için olsaydı bu cenk
Böyle söyler miydi yek-âhenk
- Dîn için eylediler cenk ü cidâl
Müctehid her ikisi hıyır-ı ricâl
- 240 Gâlib oldu Esedullâh-ı 'Alî
Dedi hışmı meded ey şâh-ı velî
- Nâdim olmuş idi ehl-i îmân
Etdiler cümlesi de istîmân
- Dedi Peygamber edin terk-i maqâl
Kâdr u necm u nizâ' beyne'l-Âl
- Dîn için eylediler hırb-i şedîd
Tarafeynden de olan oldu şehîd
- Murtaza derdi o şâhib-i sünnet
Tarafeynden olan ehl-i cennet
- 245 Emreder böyle İmâm-ı A'zâm
Anları tarziye etmek elzem
- Çünkü o Hâkim-i Muṭlaḳ vardır
Hâḳḳ'ı ihḳâḳ eden ol Hâḳ vardır
- Şüphesizdir ki o mîzân kurulur
Herkesin etdiği bir bir sorulur
- Yapılır dâ'ire-i istinṭâḳ
Hal olur mes'ele sen keyfine bak
- Hâḳlı hâḳsız bilinir maḳkemedede
Sorulur inṭiḳada ebkeme de

250 Der isen ki ne ile müstedel
Hükm-i Haq öyle derim ey echel

İ'tirâz eyleme sen taqdîre
Düşme o vaq'aları tasvîre

Çünkü o cilve-i Rabbânîdir
Kadere karşı koyan cânîdir

Anların etdiği hep kendisine
İctihâdında haţâsı hasene

Şadr-ı ihvânda bulunmaz galeyân
Veneza'nâ¹⁹ ile Haq etdi beyân

255 Düşme sen anlar için bir derde
Haq alır haqqını Peygamber de

Dedi telmîhen 'Ömer 'abd-i 'azîz
Şadr-ı evveldedir o ben nâ-çîz

Benden efdal dedi o 'âlî tebâr
Atının basdığı bir zerre gubâr

Muhyiddin hazret-i Gavşü's-şakaleyn
Li ebi şâh Hasan ammâ Hüseyin

Dedi bizzât o Bâzü'l-Eşheb²⁰
Tâ'in-i Âl'da yokdur mezheb

260 Etse infâk-ı zeheb mişl-i kıbâb
O maqâmı bulamaz bir aḥbâb

Şâfi'iden Hanefî'den evlâ
Hâk-i pâyi olamaz Mevlânâ

¹⁹ "Biz onların gönüllerindeki kini çıkardık; onlar artık sedirler üzerinde, karşılıklı oturan kardeşlerdir." (Hicr, 15/47).

²⁰ Abdülkadir Geylânî.

- Bak anın rütbesine ey ğammâz
Seni bâbında bile kullanmaz
- Kim ki taḥkîr ede bir aşḥâbı
Aña sedd oldu ḥaḳîkat bâbı
- Dedi şânında Nebiyyi Şamedî
Eyle yâ Rab anı ḥâdî mehdî
- 265 Her nebîye var idi şâḥib-i sır
Bu da olmuşdu bana kâtib-i sır
- O Mu'âviye'dir eşḥâ ümmet
Ḥilm u cûd u 'âlâ himmet
- Bindi bir esbe Nebiyyi 'arrâf
Bûne'yde eyledi bir gün irdâf
- Giderek sordu Nebî et telkîn
Cisminin hangisidir bana yakîn
- Bu da batınım diyicek etdi du'â
*Emle'eallâhu ve 'ilmen ḥilmâ*²¹
- 270 Etdi Peyğamber'e ta'zîm-i ḥuşûş
O daḥî etdi du'â-yı maḥsûş
- Bâ-ḥuşûş göz ile ru'yet etdi
Cân ile rûḥ ile ḥidmet etdi
- Alamazsın daha sen yâda bile
Göremezsın anı rû'yâda bile
- Var mı ḥaḳḳında 'aceb ey bedevî
Sana maḥsûş du'â-yı Nebevî

²¹ Allah'ım (içimi) ilim ve güzel huy ile doldur.

- O Mu'âviye kâ'in-i dâderîdir
Zevce-i Muştafavî hâherîdir
- Nâmıdır Ümm-i Hâbibe hattâ
Rađiyallâhu Te'âlâ 'anhümâ
- Emr-i Peygamber ile 'âmildir
Mağfîret bunlara da şâmildir
- 290 Bu da cennetle mübeşşir 'Arabî
Çünkü hemşîresini aldı Nebî
- Oldu bu vâlidemiz kardaşı
Kişi dayısına atmaz taş
- Cümle ezvâc-ı Nebî aţhar
Naşş ile ümmete oldu mâder
- Hepsi 'aķit ile meşhûre idi
Pâk u 'ismet ile mestûre idi
- Hâşılı öğreniniz ey ihvân
Hâzret-i 'A'îşe hayrû'n-nisvân
- 295 Naşş ile oldu mübeşşir bizzât
Kim bulurmuş o maķâmı heyhât
- Derdi gevher saçarak cedd-i ḡasen
Şülüş-i dîni alın 'A'îşe'den
- Şânlarında diyelim biz her gün
Rađiyallâhu Te'âlâ 'anhün
- Aķrabalık sebab-i rahmetidir
Muştafâ'nın bu da şihriyetidir
- Ķurb-i Hâşim'de işâret vardır
Aķrabalılda beşâret vardır

- 300 Olma sen anlar için âvâre
Kendi ‘ișyâmına bul bir çâre
- Anların mertebesi pek bâlâ
Bildiginden de ‘aliyyü’l-a’lâ
- Ûâsılı ãârîka-i fıtrattır
Pâkdır nâdire-i ümmettir
- Yıkasın tâ‘at ile mihrâbı
Bir de ta‘yîb edesin aşhâbı
- Böyle ãalt etmedi ehl-i sünnet
Vardır aşlında senin Şi‘iyyet
- 305 Anlar âbdestsiz alınmaz dehene
Atarız anlara ta‘n eyleyene
- Dedi o Faır-i Rüsül ‘âli neseb
Her kim eyler ise aşhâbıma sebeb
- Anların râhatını selb ediniz
Tâ‘ib olmazsa eğer ãarb ediniz
- Deyiniz sebb edene siz de kamu
*La‘netullâhi ‘alâ Őerikum*²²
- Ehl-i sünnetden olundun iãrâc
Durma ağla başına toprak saç
- 310 Kim ki ta‘n eyleye ehl-i eșeri
Ehl-i bid‘atdır o çekme kederi
- Budur emâresi ehl-i bid‘anın
Cümlesi menba‘ıdır her ãud‘anın

²² Allah’ın laneti kötülüğünüzün üzerine olsun.

- Hedef-i ta'n ola aşhâb-ı hadîs
Bu ne bid'atna edersen âhbîs
- Ne zarûret var aña daħil edesin
Anı iş güc ederek faşl edesin
- Sana Hâk öyle hesâb etmez mi
Sana âteşle 'azâb etmez mi
- 315 Kim ki bir bid'ati ihdâş etse
Birçok insân da o eşere gitse
- Bir mişil vizr u günâh bâ-defter
Yazılır mûcidine haşre kadar
- Gel temessük ederek bul kıymet
Sünnete 'ind-i fesâd-ı ümmet
- Yüz şehîd icrâ ile ol me'cûr
Böyle der idi şol mağfûr
- Bir kavle hayır derlerse Hâk eğer
Sevdirir anlara Âl'im yekser
- 320 'Acem efkârına tâbi' oldun
Bir iki şâde-dil ahmağ buldun
- Bulduğun eblehi kandırdın sen
Zihn-i İslâm'ı bulandırdın sen
- Uyumuş fitne uyandırma sakın
Zihn-i İslâm'ı bulandırma sakın
- Kim ederse yeni fitne peydâ
*La'nellâhu limen eykazahâ*²³

²³ Allah uyarana / uyandırana (fitne çıkarana) lanet eder.

Beddu'â etdi dedi Peygamber
La'netin geldi sana çekme keder

325 Emreder Hâzret-i Faḥr-i 'âlem
On dedi dînde tarîḳ-i eslem

Müjdeler müjdesi olsun beşere
Kimde varsa bu ḥışâl-i 'aşere

Ehl-i sünnet u cemâ'at denilir
Şiḫḫat-i dîni bu ondan bilinir

Ḳıble ehlinden olursa vefeyât
Eylemez terk-i cemâ'at u şalât

Sebb-i aşḫab ile dînin yıkmaz
Ümmete seyf u tîrle çıkmaz

330 Mesh-i ḫafîni bırakmaz her ân
Etmez îmânda hiç şüphe gümân

Ḳıble ehline demez hiç kâfir
Ne kadar olsa da fâsîḳ fâcir

Dîn-i Mevlâ'da mu'âriz gitmez
Ḳudreti yok ise teklîf iletmez

Kılar o cum'ayı ḫalefû'l-fâcir
Bu ḥışâl ehli cemâ'atdendir

Birini yapmasa bir kes bu onun
Ehl-i sünnetde işi yokdur onun

335 Gitmeli cümleten erkekle dişi
Ehl-i sünnet u cemâ'at gidişi

Denir ol kimseye ḫaḳḳâ müsellim
Müslümânlar ola andan sâlim

- Çıkmaya dâ'ire-i îmândan
Kimse incinmemelidir andan
- Edesin Âl-i Nebîye 'isyân
Bir de derler sana ehl-i îmân
- Ehl-i sünnet sana ümmet mi desin
Yoksa ki şâhib-bid'at mi desin
- 340 Ne desin ben daği bilmem eyvâh
Ne ile 'afv olunur yâ bu günâh
- Eder aşhâb-ı Resûl'e la'net
Bir de bu hâl ile bekler cennet
- Hâne-i kalbine şeytân girmiş
Senin Allâh belânı vermiş
- Ehl-i bid'atde tarîkat ne gezer
Seni Allâh da bilir kul da sezer
- Hâlbuki oldu biğ üçyüz bu sene
Âhîrin sen ne bilirsin sana ne
- 345 Daha dünkü yediğin bilmezken
Karışır güllere bir de o diken
- Ehl-i beyt uğrına cânlar yansın
Doğrusun söyle ki 'âlem kansın
- İftirâ etdiğin oldu zâhir
Ehl-i îmânın 'umûmî fâhir
- Mü'minîn cümle birâderlerdir
Müslümânlıkda berâberlerdir
- Bizce tercih olunur ehl-i nağî
Kim demişdir bu sa'iddir bu şağî

- 350 Ehl-i îmâna deriz raḥmetlik
Deriz on zâta daḡi cennetlik
- Çıkdı meydâna senin buḡlânın
Var mı ta'n etmeye yok burhânın
- Girme aşḡâb içine ey menfûr
Anların olsa da zenbi maḡfûr
- Her biri müctehidi'l-mezhebdir
Neşr-i dîn etmede bir kevkebdır
- İḡtidâ eyle de bul ḡayr-ı sebîl
Var mı teşnî'e delîlin erzîl
- 355 Sana şâ'ir sözü olmaz ḡüccet
Hangi bir müctehid etmiş la'net
- Etmiş ifrât-ı muḡabbet kâzım
Sana taşḡîḡ-i 'aḡâ'id lâzım
- Ehl-i sünnetçe sözün merdûddur
İctihâd bâbı bugün mesdûddur
- Cümle aşḡâb-ı kirâm a'daldır
Müctehid ḡavli ile efḡaldır
- Yok muḡallidlere bir başka delîl
Müctehid ḡavlini eyle taḡşîl
- 360 İttifâḡ ḡâḡ'a-i ḡüccetdir
İḡtilâf vâsi'a-i raḡmetdir
- Ümmetim derdi Nebî her ḡâlde
İctimâ' eylemez emr-i ḡâlilde
- Kim ki aşḡâbıma der ḡayr-sezâ
Eder elbet bana da ḡaḡḡ'a ezâ

- Karnı doymazdı anın da sebebi
Dedi *Lâ eşbe'ahullâhu*²⁴ Nebî
- Bir haða eyledi mağfûr oldu
Ecr-i Vâhid ile me'cûr oldu
- 365 Farazâ olsa da muhtî demesen
Şân-ı aşhâbı gözetmen ahsen
- İctihâd etmiş e'âzım bir bir
Kalmamış dâ'i-yi şehe bir sır
- Kütüb-i dîni tetebbu' eyle
Var mı bir kıl koyacak yer söyle
- Sen haða içre haða eylersin
Nâ-becâ kavli gîdâ eylersin
- Sen kadar bilmediler mi fuzalâ
Kadr-i aşhâbı gözet ey budalâ
- 370 Der mürîdânma Şeyh Hâlid
Sever ancak anı 'ârif zâhid
- Şân-ı aşhâbı ne bilsin süfehâ
Cân verir nâmlarına her fuqahâ
- Vardı bir hırka-i 'âlem kıymet
Almaya herkes ederdî himmet
- Müşterîsi niçe biñ fırka idi
Hâzretin giydîgi bir hırka idi
- Aldı bilmem niçe biñ dînâra
İftihâr etdi o da ebrâra

²⁴ Allah (onun karnını) doyurmasın.

- 375 Aña nisbet felek-i aţlas-ı çul
Birde pîrâhenini verdi Resûl
- Satın aldı anı da yâr-ı Nebî
Vardı nezdinde de ezfâr-ı Nebî
- Dehen u çeşmine koydu o zârîf
Saçlarından bir iki müy-ı şerîf
- Hep ahibbâyâ vaşîyyet etdi
Hâşıl anlarla cihândan gitdi
- Hâlâ kabrinde berâber medfûn
Aña ta'riż edenler mecnûn
- 380 İrtika etdi mü'elleflikden
Oldu şânı yüce dîni aşsen
- Aña der idi Resûl-i mûte'âl
Sen hâlîfe olacaksın her hâl
- Bu sebebden ki o 'âlî himmet
Etmedi zât-ı 'Alî'ye bî'at
- Salţanat'çün yaradılmış ama
Kâlbenden etmezdi o meyl-i dünyâ
- İbn-i 'Abbâs der idi ben aşlâ
Bir emîr görmedim andan a'lâ
- 385 Şoĥbeti şâbit annın kendi faķîh
Oldu Peyğamber'e tâ'âti şebîh
- Tâ Hudeybiyye'de oldu İslâm
Faķat etdi pederinden iktâm
- Böylece eylediler medĥ u şenâ
İbn-i 'Abbâs u cenâb-ı Derdâ

- Yine Şiddîk u 'Ömer derdi kavî
Müsteşârımdır emîn bu Emevî
- Şeref-i şoĥbet-i Aĥmed vardır
Ĥubb-ı dünyâ aĥa düşvârdır
- 390 Böyle bir zât ki meslûb-ı 'uyûb
Cümleye oldu bu maĥbûb-ı ĥulûb
- Sever elbet anı Allâh-ı Ecell
Bu muĥabbet ediyor ĥadrin ecel
- O kadar kâmil idi îmânı
Râh-ı Peyĥamber'e verdi cânı
- İbn-i Süfyân'da olursa bu kemâl
Diĥer aşĥâbda olur elsine lâl
- Ĥayr-ı aşĥâba olunsa nisbet
Bulamaz zerre kadar bir ĥaşlet
- 395 Var ĥıyâs eyle kibâr-ı aşĥâb
Ne imiş ĥadr-i ĥıyâr-ı aşĥâb
- Bâ-ĥuşûş seyyid-i sâdât-ı ĥasen
Nûr-ı ebşâr-ı cihân zât-ı ĥasen
- Sen deĥil miydin eden hem iflâĥ
İki mü'mîn fi'e beyyinen ıslâĥ
- Seyyid-i ümmet ĥayr-ı âdem
Ĥâk-i pâyı ser-tâc-ı 'âlem
- Dide-i Fâtıma ey necl-i necîb
Yâ Ĥüseyn ibn-i 'Alî nûr-ı Ĥabîb
- 400 Şemme-i luĥfunda ĥalâ'ik ĥurbân
Zerre vaşfinda melâ'ik ĥayrân

- Bende olmaklığa eşrâf-ı ‘Arab
Biri biriyle ederlerdi hârb
- Nâmları vird-i lisân-ı lâhût
Vaşf-ı sıbında hâlâ’îk-i mebhût
- Şânını etdi melekler tebcîl
*Lâ fetâ*²⁵ derdi ‘Alî’ye Cibrîl
- Bana nuşret yeter imdâd-ı ‘Alî
İki çeşmim iki evlâd-ı ‘Alî
- 405 Âh Hüseyn dense eğer bir def’a
Başlıyor ‘arağ hayâtım kıt’a
- Kerbelâ vağ’asını yâd etsem
İstediğim gibi feryâd etsem
- Aldı ortaya anı biğ gümrâh
Sanki hürşîde çöker ebr-i siyâh
- Mağv edip dinlerini kavm-i Yezîd
Etdiler zulm ile ol şâhî şehîd
- Simsiyâh oldu semavât u zemîn
Karalar giydi o gün Rûh-ı Emîn
- 410 Dedi efgânım işitsin Zehrâ
Ne zamân ‘adlin eder Hâk icrâ
- Cân yakar nâle-i ma’sûmâne
Görse kâfir de gelir îmâna
- Dediler titreyerek ma’sûmân
Ey kavm yok mı bir ehl-i îmân

²⁵ (Ali’den başka) yiğit, (Zülfikâr’dan başka kılıç) yoktur.

- İndi feryâdına ervâh-ı Nebî
Geldi imdâdına hep Kerrûbî
- Kimseden etmediler esteînân
Yoksa düşmenler olurdu bî-cân
- 415 Cismine sînesini açdı zemîn
Rûhuna girdi cenâh-ı Rûh-ı Emîn
- Ser-i maḳṭû'ı maṭâf-ı melekût
Cism-i mecrûhı mezâr-ı ceberût
- Luṭf-i maḥşûş-ı Hudâ oldu Hüseyn
Ümmet uğrunda fedâ oldu Hüseyn
- Kim döker gözyaşı behr-i şühedâ
Görmeye rûy-ı cehennem ebedâ
- Râzi vü kâtilinin âmirinin
Câriḥ u fâşid u hem câsirinin
- 420 Allâh her türlü cezâsın versin
Rûz-ı maḥşerde sezâsın versin
- Kim ki cânın Ḥasaneyn'e vermez
Ḥarem-i vuşlata aşlâ girmez
- Yine bir gün o Nebî-yi zî-şân
Ba'zı sırr-ı ḳaderi etdi beyân
- Bir işin olmasın isterse Hudâ
'Uḳalânın alır 'aḳlın meşelâ
- OḒlunu eyledi o istiḥlâf
Tutmadı bunda da bir kâr-ı ḥilâf
- 425 Fi'l-i evlâd ebe olmaz vâşıl
Çünkü ma'zûr görölür velḥâşıl

Olacak oldu muğaddermiş o
Elimizden ne gelirmiş yâ Hû

Nâr-ı Hağ biz biliriz ki sönmez
Atılan tîr-i çazâdır dönmez

Dîn-i İslâm pek açık pek mümtâz
Çünkü yok gizli kapaklı bir râz

Başka yok biz tanırız müctehidi
Biliriz anlar ile nîk u bedi

430 Kimse anlar kadar aşlâ bilemez
Müctehidden daha a'lâ bilemez

Ehl-i bid'atden olunca ma'dûd
Seni dûzağda yakar o Ma'bûd

Bu fazâhatla olur mu tâ'at
Hasaneyn'e bu mudur qarâbet

Mağsadin tâ'at ise 'âdîdir
Çünkü bu ma'siyete bâdîdir

Ola mâdâm ki 'işyâna sebep
Terki evlâ buyurur Hâzret-i Rab

435 Ehl-i beytin kime vardır kîni
Kim eder nâ-bemahal nefrîni

Hasaneyn'e bu muhabbet olamaz
Öyle la'netle 'ibâdet olamaz

Fikr-i İrân'a uyar mı insân
Var iken elde muğaddes Kur'ân

Gitme Şîrâz'a oku işte kitâb
Bakalım ma'siyete var mı şevâb

- Yazılır ma'şiyetin defterine
Kimse âteşde yanar mı yerine
- 440 Kâtibi vardır 'umûmen beşerin
Yazılır deftere heb hayr u şerin
- Hayra şarf et sözü itlâf etme
Nefsin bî-hûde isrâf etme
- Hayr u şer şâhibine 'â'iddir
Ben bu bâbda ne desem zâ'iddir
- Hüsn-i zan etmeye me'mûruz biz
Hele tarziyede me'cûruz biz
- İyilerden iyi söz şadır olur
Kötülerden kötü söz şadır olur
- 445 Dinde etmiş fuķehâ böyle kıyâs
Bana kanmazsan eğer işte esâs
- Gidelim mahkeme-i 'irfâna
Ne diyor bak sana fetvâhâne
- Hangi bir müftü verirmiş fetvâ
Edesin Âl-i Nebî'den şekvâ
- Sened olmaz bize târihle 'amel
Müctehid kavline bak ey tenbel
- Târîh-i Ravzatü'l-aḥbâb*'ı bırak
Tarziye iletmeni âteşe yak
- 450 Şerre câ'iz der ise 'âlem-i dîn
Yakasından tuta hep müctehidîn
- Ḳîl u ḳâli bırak o 'av'âvî
Ṭâ'ini oldu kilâb-ı hâvî

Olma sen mâşadağ *Ke'l-enâm*²⁶
Âşikâr olmalı dîn-i İslâm

Dîn-i İslâm'ca bî-mezhebsin
Ne diyem belki 'Acem meşrebsin

Etme aşhâb-ı Resûl'e bühtân
Kurb-ı sulţân ola nâr-ı sûzân

455 Tâbi'-i fikr-i şeyâfîn olma
Dâhil-i kısm-ı melâ'în olma

Râfizî olma olursun çallâş
Fırka-i nâcîden ol kardaş

Boyna takmak ile teslîm taşu
'Alevî oldu mu bir Bektâşî

İ'tikâd u 'ameliyyât elzem
Bu tarîkatde niyyât elzem

Ehl-i sünnet olalım hem-mezheb
Sürh-i serlik yakışır şey mi 'aceb

460 Düşdü bu mezhebe âhîr ümmet
Hep taqiyye ediyorlar şûret

Söyledir gayret-i dîniyye Nebî
Yaka Hâk nâr-ı cehennemde seni

Hîç mi sen görmedin âyâ mekteb
Var mı İslâm'da beşinci mezheb

Bu 'adâvet süre mi haşre kadar
İstemez böyle muhabbet Hâydar

²⁶ "(And olsun ki, cehennem içinde birçok cin ve insan yarattık; onların kalpleri vardır; ama anlamazlar, gözleri vardır; ama görmezler, kulakları vardır; ama işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibi (hatta daha sapıktırlar. İşte bunlar gafillerdir.)" (Arâf, 7 /179).

- Ekme İslâm içine tohum-ı fesâd
Zühd ü taqvâ bu değil etme 'inâd
- 465 Sende vicdân ne gezer yok insâf
Müselmânlık bu mudur eyleme lâf
- Bizi etmez mi Hudâmız te'dîb
Âhîrîn evlâ etsin ta'yîb
- İttifâk etmiş 'umûmen fuķehâ
Evliyâ vü 'ulemâ vü şulehâ
- Âhîrîn evveluhu etmen la'net
Dediler ekber-i şart-ı sâ'at
- Eyle endîşe kıyâmetlerden
Çıkacak fitne vü âfetlerden
- 470 Bâhuşûş ki ola bu hayr-ı kurûn
Anları ta'n eden oldu maţ'ûn
- Eyle Âdem gibi Haķķ'ı teslîm
Gitdięin râh şekâvet u elîm
- Ehl-i sünnetçe 'adâvet ederiz
Sizi her yerde mezemmet ederiz
- Mü'miniz mü'mine inşâf ediniz
Kînden sînenizi şâf ediniz
- Dîn-i İslâm'ı eden istihzâ
Olur elbet ğazb-ı Haķķ'a sezâ
- 475 Ben Yezîd'e atarım sen daği at
La'enü'l-hâlîķ ve'l-maĥlûķât
- Ğayr-i câ'iz dedi la'net-i buğzı
Kimse olmaz buna artık râzı

- Fikrin atmak ise at Fir'avn'a
Söyle iblise 'aleyhi'l- la'ne
- Bunların cümlesi taqvâca harâm
İ'tirâz eyleme yok başka kelâm
- İttifâk olmayacak şeytâna
Nerde kaldı o Yezîd-i sekrâne
- 480 Gerçi bende 'Alevîyim amâ
Edemem öyle fazâhat haşâ
- Hasaneyn'e ola cânım kurbân
Pâdişâhlar kapısında derbân
- Dediler saltanat-ı dünyâyı
Buldular mertebe-i 'ulyâyı
- Başımın tâcı cenâb-ı Zehrâ
Rađiyallâhu Te'âlâ 'anhümâ
- Bint-i Peygamber o ümmü'l-İslâm
Eyledi nefesine dünyâyı harâm
- 485 Yâ İlâhî dilerim Fâtıma'dan
Beni te'mîn ede hâtimedan
- Zıkr-i evlâd-ı 'Alî'dir virdim
Cân fedâ eylemeye söz verdim
- Olmuşuz anlar için 'ahde kavî
'Alevîyiz 'Alevîyiz 'Alevî
- Kim ki dâmenlerine yüz sürmez
Zevk-i Didâr u na'îmi görmez
- Olayım şâh-ı Hüseyin'e kurbân
Ben Hasan'dan ederim istîmân

- 490 Kim ki anlar için etmez mâtem
Aña densin mi yâ ibn-i âdem
- Etme yâ Rab bu faķiri maġmûm
Feyz-i evlâd-ı 'Alî'den maħrûm
- Eylerim Fâtıma'dan istimdâd
Yıkılan göġlimi etsin âbâd
- Cân fedâ eylemişim vâlideme
Gide râhında vücûdum 'ademe
- Melce'im bâb-ı 'Alî'dir şâhım
Yok benim kimseye eyvallâhım
- 495 Kâhreder düşmeni feryâd-ı 'Alî
Dem-be-dem virdin ola yâd-ı 'Alî
- Ĥazret'e olmuş idi maħrem-i râz
Evliyâ zümresine ser-efrâz
- Muştafâ'nın o idi şahbâzı
Geçer Allâh'a 'Alî'nin nâzı
- Cân u dilden severiz ber-mu'tâd
Ehl-i beytden ederiz istimdâd
- Sâye-i Ĥazret-i Peyġamber'de
Ser-fürû etmemişem bir merde
- 500 Murtażâ zikri 'ibâdet-i kâfi
'Âşıkâna bu sa'âdet kâfi
- Farazâ dense bu Âl-i Hâşim
Aġlaya aġlaya kalmaz yaşım
- Ben bu cânım size etdim teslîm
Beyninizde ediniz bir taķsîm

- Eyledim doğruca ben ‘arz-ı merâm
Sende ol hâşılı bu ‘arzıma râm
- Mâsivâdan kesesin râğbetini
Sonra iksîr edesin şöğbetini
- 505 Nisbet et hâlini ey hâne harâb
Budur ancak sana kesdirme cevâb
- Nefsimizde görelim noğşânı
Tam mıdır hangimizin îmânı
- Ne ki lâzım o Yezîd-i gümrâh
Bu Yezîd nefsinden et istikrâh
- Terbiye eyle bu kâfir nefsi
Verme bî-hûde hevâyâ nefesi
- En büyük düşmeni eyle berbâd
Merd isen nefis ile et harb u cihâd
- 510 Hiç sorulmaz sana Şıffîn u Cemel
Kalbini taşfiye et geldi ecel
- Etme bir kimsede teftiş-i ‘uyûb
Böyle emreyledi Ğaffâr-ı zünûb
- Nâdim ol eyle enîn u zârî
Ehl-i bid‘at demesinler bâri
- Bulasın ‘ind-i Hudâ’da rütbe
Eyle ‘işyânına ciddî tövbe
- Oku tefsîr u hadîs u fikhı
‘Amel et âhirete gitme tehi
- 515 Kimde var ise tarîk-i takvâ
Kimseden eylemez aşlâ şekvâ

- Kişi noķşânını eyler ikmâl
Gelmeden mevti eder istikbâl
- Kim ki noķşânı idrâk eyler
Hâķķ-ı aşhâbda imsâk eyler
- Cân u dilden sevelim Mevlâ'yı
Hây ile zikr edelim mevtâyı
- İttifâķ etdiler ehl-i îmân
Anlara ta'n edenin hâli yamân
- 520 Biz de izhâr-ı haķîķat ederiz
Hâ'in-i dîne 'adâvet ederiz
- İşidin siz de ey ehl-i sünnet
Etmeyin hâ'in-i dîne hürmet
- Dosta dost düşmene düşmen olunuz
Buĝz-ı fî'llâh ile cennet yolunuz
- Yeme içme deme anlarla kelâm
Alma kız gitme aņa verme selâm
- Varmasın hastasına gelse ecel
Düşmen ol anlar ile etme cedel
- 525 İftirâķ eyleme kardaşlardan
Uzak ol sen o kızılbaşlardan
- İster isen ola îmânın tâm
Atasın anlara bâ-ķavl-i imâm
- İctihâd-ı fuķehâ 'ayn-ı şavâb
Böyledir hâşılı aħkâm-ı kitâb
- Ma'şiyetle yazılır mı hasene
Cân ile sev ki gerekdir hasene

- Anlara hürmet-i albiye gerek
Cümle aşâbına tarzıye gerek
- 530 a-ı aşâbda etme kem küm
Raıyallâhu Te‘âlâ ‘anhüm
- ‘Alevî olma demem ol ‘Alevî
Söylesinler sana Sünnî senevî
- Dedi bir alibü’l-eltâf-ı Hüdâ
âlebânîden olan Şeyh Rızâ
- Seg-i Aşâb-ı Kehf’dir mafûr
Dâr-ı cennetde mükerrerrem mesrûr
- Ne revâ kim seg-i aşâb-ı Resûl
Ola dûzada mükedder u melûl
- 535 Kim ki cennetde dilerse derecât
Versin aşâb-ı Resûl’e şalavât
- Nâzımü’l-fakır Mu‘allim Şeyh Mehmed Fazlullâh**

KAYNAKÇA

- Arslanolu, İbrahim. *Sivas Meşhurları*. Sivas: Sivas Valilii İl Kültür ve Turizm Müdürlüü, 2006.
- Aşkun, Vehbi Cem. *Sivas Şairleri*. Sivas: Sivas Halk Evi Yayını, 1948.
- Erdoan, Mehtap. “Tevfik Fikret’in *Tarih-i Kadîm*’ine Mehmed Fazlullah’ın Reddiyesi: *Şihâbü’l-kudret fi Recmi’l-Fikret*”. *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 5/1 (2010): 974-1006.
- Günaydın, A. Necip. *Erzurum Kongresine Katılan Sivas Vilayeti Delegeleri*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2002.
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1988.
- Jumaa Qadir, Mohameed. “*Şeyh Rızâ Talebânî’nin Türkçe Şiirleri*”. Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2013.
- Olcaytu, İbrahim. *Folklor Defteri II (1907-1945)*. Ankara: Kalan Yayınları, 2001.
- Yıldırım, Yusuf. “Fazlullah Moral’in *Münâcât-ı Bedîa* Adlı Eseri”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19, sy. 2 (15 Aralık 2015): 81-110.
- Yıldız, Âlim. *Sivaslı Şairler Antolojisi*. İstanbul: Sivaslılar Vakfı, 2003.
- Yıldız, Âlim. “Fazlullah Moral’in İki Mesnevîsi: *Taziye-nâme ve Vefât-ı Nebî*”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2005): 25-42.
- Yılmaz, Mehmet. *Dört Halifeden Vecizeler Sözlüü*. İstanbul: Şule Yayınları, 2003.
- <http://lisanimfarisi.net/category/molla-camiden-5/> (Erişim: 04.04.2016).